

НИШЧАНИК

ЧАСОПИС ЗА ИСТОРИОГРАФИЈУ, АРХИВИСТИКУ
И ХУМАНИСТИЧКЕ НАУКЕ • ГОДИНА XVI • БРОЈ 16 • 2018 **16**

- ◆ ВЕК ВЕЛИКОГ РАТА
- ◆ ГОДИШЊИЦЕ, ДОГАЂАЈИ, ТЕМЕ
- ◆ КУЛТУРА, АРХИВИСТИКА, СПОРТ
- ◆ ИЗ ИСТОРИЈЕ ПРАВА

• ПЕШЧАНИК •

Часопис за историографију, архивистику и хуманистичке науке

Издавач: Историјски архив Ниш

Главни и одговорни уредник: Иванка Станчевски

Уредник: Иванка Станчевски

Редакција: проф. др Миомира Костић, Правни факултет Ниш • мр Радоје Костић • др Бојан Цвелфар, Архив Републике Словеније, Љубљана • др Бојан Ђорђевић, Филолошки факултет Београд • др Зоран Јовановски, Факултет безбедности Скопље • Љиљана Ђуровић, Историјски архив Ниш • Миљана Ђорђевић, Историјски архив Ниш

Рецензенти: проф. др Миомира Костић, мр Радоје Костић

Технички уредник: Братислав Сретић

Лектор: Миљана Ђорђевић

Лектор енглеског језика: мр Даница Милошевић

Компјутерска обрада: Срђан Павловић

Ликовно решење насловне стране: Славољуб Станковић

Штампа: Пунта, Ниш

Тираж: 300 примерака

Часопис излази једном годишње

ISSN 1451-6373

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ НИШ

ПЕШЧАНИК XVI

Часопис за историографију, архивистику
и хуманистичке науке

НИШ • 2018 •

HISTORICAL ARCHIVE NIS

SANDGLASS XVI

Magazine for historiography, archivistics and
humanistic sciences

NIS • 2018 •

САДРЖАЈ / CONTENTS

BEK VELIKOG RATA THE CENTURY OF THE GREAT WAR

Др Далибор Велојић / PhD Dalibor Velojić	
Учешће 1. пешадијског пука у пробоју Солунског фронта септембра 1918.	20
Involvement of the First Infantry Regiment in the Breach of the Thessaloniki Front in September 1918	29
Мирослав Видосављевић / Miroslav Vidosavljević	
Велика источна криза и српско-турски ратови 1876-1878	31
Great Eastern Crisis and Serbian-Turkish Wars 1876-1878	47
Зоран Стевановић, Александар Никезић / Zoran Stevanović, Aleksandar Nikezić	
Алексиначки и Моравски срез у Великом рату – страдање људи и имовине	48
Aleksinac and Morava Counties in the Great War- Suffering of People and the Material Loss	68
Професор Алекси Франоса / Professor Alexis Francois	
Ћутите...ћутите...	69
Иванка Станчевски / Ivanka Stančevski	
Крф 1918.- заседање Народне Скупштине Краљевине Србије	73
Corfu 1918- Session of the National Assembly of the Kingdom of Serbia	85
Милутин Милтојевић / Milutin Miltojević	
Стварање Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и одјек у Нишу	87
Forming of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes and its Echo in Niš	98

ГОДИШЊИЦЕ, ДОГАЂАЈИ, ТЕМЕ COMMEMORATIONS, EVENTS, THEMES

Милан Ранђеловић / Milan Randelović	
Симболи легитимитета на новцу владара немањићке и постнемањићке српске средњевековне државе	100
Symbols of Legitimacy on the Coins of Nemanjić and Post-Nemanjić Serbian Medieval State Rulers	115
Закон о државној архиви – 120 година од доношења	117
Миљана Ђорђевић / Miljana Đorđević	
др Михаило Гавриловић - први државни архивар модерне Србије	125
PHD Mihailo Gavrilović-First State Archivist of the Modern Serbia	131

Иванка Станчевски / Ivanka Stančevski	
Историјски архив Ниш - седам деценија у служби истине	134
Historical Archive Niš- Seven Decades in Service of Truth	140
Доц. др Мирослав Д. Стевановић, Проф. др Драган Ж. Ђурђевић /	
PhD, Miroslav D. Stevanović, docent, PhD, Dragan Ž. Đurđević	
О (зло)употреби досијеа шездесетосмаша	141
On the (Ab)use of Dossier „Sixty-Eighters“	149
Никола Арсић / Nikola Arsić	
Из живота проте Петра Икономовића	151
From the Biography of the Priest Petar Ikononović	159
Чедомил Митриновић / Čedomil Mitrinović	
Прво југословенско народно представништво – посланици из Ниша	161

**КУЛТУРА, АРХИВИСТИКА, СПОРТ
CULTURE, ARCHIVAL SCIENCE, SPORT**

Миљана Ђурђевић / Miljana Đurđević	
Медитативна проза Иве Андрића – настанак, тематика и типови записа	167
Meditative Prose of Ivo Andrić -The Origin, the Themes and the Type of Records	177
Милунка Митић / Milunka Mitić	
Јелена Димитријевић – путописни поетски дарови	179
Jelena Dimitrijević – Poetic Gifts from the Travel Book	189
Милосав Петровић / Milosav Petrović	
Ризница предшколских педагошких идеја на европском и српском образовном простору	191
Treasury of Pre-school Pedagogical Ideas in The European and Serbian Area of Education	207
Јелена Михајловић / Jelena Mihajlović	
Француски клуб у Нишу	209
French Club in Niš	223
Јелена Глишић / Jelena Glišić	
Универзитетска библиотека „Никола Тесла“ – допринос културно-просветном животу Ниша	225
University Library "Nikola Tesla"- Contribution to the Cultural and Educational Life of Niš	242
Срђан Томић / Srđan Tomić	
Зајечарски соколци у нишкој штампи (1927-1938)	243
Sokols from Zaječar in the Niš Press (1927-1938)	249

*ИЗ ИСТОРИЈЕ ПРАВА
FROM THE HISTORY OF LAW*

Проф. др Драган Јовашевић / LLD. Dragan Jovašević	
Кривична дела туче у историјским правним споменицима	251
The Fight Crimes in Historical Legal Documents	264

Проф. др Миомира Костић, докторанд Александар Михајловић
LLD. Miomira Kostić, doctoral student Aleksandar Mihajlović

Историјско правно наслеђе нормирања сигурности живота и здравља људи и животиња и о чистоћи у Србији	266
Historical and Legal Legacy of Standardization of Safety of Life and Health of Humans and Animals and Sanitation in Serbia	275

Владимир Милетић / Vladimir Miletić

Несавесно пружање лекарске помоћи у историјским правним документима Србије ..	277
Medical Malpractice in Historical Legal Documents	289

Сара Митић / Sara Mitić

Расправно и истражно начело у српским законима о грађанском поступку	291
Discussion and Investigative Principles in Serbian Law on Civil Procedures	301

Јелена Симоновић / Jelena Simonović

Рад и ресоцијализација у пенитерцијарним установама	303
Work and Resocialization in Penitentiary Institutions	313

Проф. др Миомира Костић 1964 - редовна професорка,
Правни факултет Универзитета у Нишу
Александар Михајловић 1991 - докторанд,
Правни факултет Универзитета у Нишу

УДК 349.6(497.11)(091)
502.14:343(497.11)(091)

ИСТОРИЈСКО ПРАВНО НАСЛЕЂЕ НОРМИРАЊА СИГУРНОСТИ ЖИВОТА И ЗДРАВЉА ЉУДИ И ЖИВОТИЊА И О ЧИСТОЋИ У СРБИЈИ

Апстракт: У раду аутори настоје да анализирају спону између садашњих и прошлих кривичноправних решења у области сигурности живота и здравља људи и животиња и о чистоћи у Србији. Своја размишљања отпочињу описом концепта људских права и њиховог разумевања. Потом дотичу нова питања приступања Србије Европској унији и отварање поглавља 27 *Животна средина*. Затим указују на појединачне инкриминације из Кривичног (Казнитељног) законика из 1860, као и Кривичног законика РС из 2005. године, у области сигурности живота и здравља људи и животиња и о чистоћи. Аутори настоје да укажу на значај тих првих инкриминација, и њихову јасну перспективност у односу на садашње доба.

Кључне речи: животна средина; здравље људи; инкриминације; Кривични (Казнитељни) законик из 1860; Кривични законик РС; Европска унија.

У непрегледном пољу, мноштву исписаних или изречених мисли, ставова, тврђења везаних за појам људских права, можда се ипак треба усредсредити на натписе, попут оних: „Разумевање људских права“,¹ зато што њихова садржина већ на први поглед упућује на јасно објашњење концепта, али и на неопходност обнављања сазнања. Разлог томе је што се чл. 1 Универзалне декларације о људским правима из 1948. године прописују три основна упоришта: слобода, једнакост и солидарност, или, „сва људска права за све“, која уједно захтевају и међусобно разграничавање садржине. Слобода треба да обухвати слободу: мисли, савести, вероисповести, изражавања. Затим, људска права треба да омогуће свим људима једнакост у заштити од дискриминације у уживању људских права, као што је постизање пуне равноправности жена и мушкараца. Солидарност обједињује економска и социјална права, као што су: социјална сигурност, поштена накнада за рад, одговарајући стандард живота и здравља и доступност образовања. На основу наведених принципа и садржаја њиховог досега, људска права подељена

---

¹ *Razumevanje ljudskih prava*, (ur. Wolfgang Benedek i Minna Nikolova), Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Srbije i Crne Gore, Beogradski centar za ljudska prava, 2003., str. 18.
<http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2013/04/razumevanje-ljudskih-prava.pdf>
pristup: 5.2.2018.

су у пет категорија: политичка, грађанска, економска, социјална и културна људска права. Ова права су нормирана Универзалном декларацијом о људским правима, као и у два пакта, па заједно чине Повељу људских права.²

Међутим, развој идеје о нормирању и остваривању људских права није окончан усвајањем Универзалне декларације о људским правима 1948. године. Осамдесетих година 20. века, када је дошло до економског раста у државама Европе, као и у САД, утемељила се и мисао о посебним правима жртава, било недозвољених понашања, било оних која улазе у домен несагледивих последица елементарних непогода. С развојем виктимологије и критичке криминологије у социолошкој мисли западног света, као и економски оснажених привреда, из којих се могао издвајати део буџета за санирање последица процеса виктимогенезе код становништва, груписали су се као заштитни објекти, у домену људских права, и право на мир, право на развој и право на здраву околину. У књижевности која обухвата изворе људских права, ова се права одређују као права солидарности.

Нека питања савремене регулативе

У савременим државама, заштита људских права предвиђена је као: управноправна; судска заштита; уставносудска заштита; као и заштита људских права пред омбудсманом у оним државама у којима је та институција предвиђена уставом и законом и поверена му је од стране парламента.

Међутим, у најширем смислу, људска права, односно њихово нарушавање и кршење, могу бити заштићена и у кривичном и у грађанском судском поступку. Иако се у опису бића неких кривичних дела, у савременом кривичном законодавству Републике Србије,³ не наводе експлицитно речи *људска права*, у посебним главама, као групним заштитиним објектима, нормирана су кривична дела против: здравља људи (гл. XXIII), животне средине (гл. XXIV) и опште сигурности људи и имовине (гл. XXV), која би се могла подвести под категорију права солидарности. Свака од глава обухвата већи број посебних инкриминација, чији је садржај и контекст прописивања умногоме одређен напредком цивилизацијских тековина, као и потребама квалитета и организације свакодневних животних активности грађана.

Приступање Србије Европској унији подразумева и отварање поглавља 27, под називом *Животна средина*. „Политика Европске уније има за циљ да промовише одрживи развој и заштити животну средину за садашње и будуће генерације. Она је заснована на превентивној акцији, начелу "загађивач плаћа", борби против еколошке штете на самом извору, заједничкој одговорности и интеграцији заштите животне средине у друге политике Европске уније. Правно наслеђе садржи више од 200 важних правних докумената који обухватају

² *Razumevanje ljudskih prava*, (ur. Wolfgang Benedek i Minna Nikolova), Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Srbije i Crne Gore, Beogradski centar za ljudska prava, 2003., str. 18.
<http://www.bgcentar.org.rs/bgcentar/wp-content/uploads/2013/04/razumevanje-ljudskih-prava.pdf>
pristup: 5.2.2018.

³ Кривични законик РС, *Сл. гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 - испр., 107/2005 - испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014 и 94/2016.

хоризонтално законодавство, квалитет воде и ваздуха, управљање отпадом, заштиту природе, контролу индустријског загађења и управљање ризиком хемикалије и генетски модификоване организме (ГМО), буку и шумарство. Поштовање правног наслеђа захтева значајна улагања. Снажна и добро опремљена администрација на националном и локалном нивоу представља императив за примену и спровођење правног наслеђа у области заштите животне средине“.⁴

Осим норми кривичног законодавства којима се штити човекова околина и здравље људи и животиња, у Србији је донет већи број докумената: закона, стратегија, правилника, који регулишу питања отпада. У *Стратегији управљања отпадом за период 2010-2019. године*,⁵ у Србији, прописано је да дугорочна стратегија Републике Србије у области заштите животне средине подразумева побољшање квалитета живота становништва осигуравањем жељених услова животне средине и очувањем природе засноване на одрживом управљању животном средином (Увод, т. 1). У Уводу се такође наводи и то да се развија јавна свест, јер се став о отпаду полако мења и све је заступљеније схватање да отпад представља ресурс. Међутим, оно што се види као недостатак јесте то да се „није много постигло на развијању система финансирања управљања отпадом и примени економских инструмената“. Осим овог документа, Србија је донела и *Закон о управљању отпадом*,⁶ у коме се у чл. 1 прописује: „Овим законом уређују се: врсте и класификација отпада; планирање управљања отпадом; субјекти управљања отпадом; одговорности и обавезе у управљању отпадом; организовање управљања отпадом; управљање посебним токовима отпада; услови и поступак издавања дозвола; прекогранично кретање отпада; извештавање о отпаду и база података; финансирање управљања отпадом; надзор, као и друга питања од значаја за управљање отпадом. Управљање отпадом је делатност од општег интереса“. Циљ овог закона је да се обезбеде и осигурају услови за: управљање отпадом на начин којим се не угрожава здравље људи и животна средина; превенцију настајања отпада, посебно развојем чистијих технологија и рационалним коришћењем природних богатстава, као и отклањање опасности од његовог штетног дејства на здравље људи и животну средину; поновно искоришћење и рециклажу отпада, издвајање секундарних сировина из отпада и коришћење отпада као енергента; развој поступака и метода за одлагање отпада; санацију неуређених одлагалишта отпада; праћење стања постојећих и новоформираних одлагалишта отпада; развијање свести о управљању отпадом (чл. 2).

Питања својинскоправних односа везаних за отпад не треба да буду повод за избегавање решавања тешкоћа која се јављају поводом отпада, у свакодневном животу људи код нас, а у циљу заштите животне средине и испуњења услова из преговарачких поглавља. Ово свакако ако се има у виду да се у Стратегији одређује да је сакупљање отпада - активност систематског сакупљања отпада, разврставања и/или мешања отпада ради транспорта за даљи третман или одлагање. За такву активност држава обезбеђује посебне дозволе.⁷

⁴ *Pregovaračka poglavlja 35 koraka ka Evropskoj uniji*, Информациони центар ЕУ у Београду, јануара 2014. године, стр. 30. https://europa.rs/images/publikacije/34-35_koraka_ka_EU.pdf pristup: 5.2.2018.

⁵ Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године, *Сл. гласник РС*, бр. 29/2010.

⁶ Закон о управљању отпадом, *Сл. гласник РС*, бр. 36/2009, 88/2010, 14/2016.

⁷ Дозвола је решење надлежног органа којим се правном или физичком лицу одобрава сакупљање, транспорт, увоз, извоз и транзит, складиштење, третман или одлагање отпада и утврђују услови

Криминални (Казнитељни) законик за Књажество Србију

У овом раду, намењеном подстицању и оснаживању сазнања из историје права и правног нормирања у Србији, аутори су започели свој теоријскоправни и нормативистички приступ насловној теми од савремених прописа код нас, ка прављењу мисаоног заокрета усмереног ка прошлости. Чини се да је све садашње недостижно, с једне стране, односно, с друге стране, у тој мери модернистички атрактивно, да је одлазак у прошлост излишан. Управо, проучавањем норми кривичног законодавства Србије у настајању њене државотворности, у 19. веку, долази се до једноставног, непретенциозног сазнања да је довољно читати, тумачити и памтити, па је поређење са садашњим тренутком непотребно бојити гиздавим приступом.

Криминални (Казнитељни) законик за Књажество Србију из 1860. године⁸ сва кажњива дела поделио је на: злочине, преступе и иступе, или, злочинства, преступљења и изступљења. У гл. 34 Криминалног законика за Књажество Србију из 1860. године, прописани су иступи (изступљења) који се односе на сигурност живота и здравља људи и домаћих животиња, и о чистоћи.

Краткотрајна казна затвора у трајању од једног до три дана, или новчана од једног до три талира, или телесна са десет удараца биле су предвиђене као начини да се казни онај (чл. 329):

1. ко мртваца без особеног допуштења кмета или полицијске власти пре двадесет и четири сата сахрани;
2. ко у варошима по улици или преко ћуприје, или било где, куда много људи пролази, нагло на коњу или колима трчи;
3. ко у вароши, на саборима или на вашару или било где, где много људи има, непредострожно с оружјем поступа;
4. ко улицом или на другом јавном месту, где људи има, коња води;
5. ко испред куће нешто прислони или обеси, што људе повредити може, или на кућу или на прозор штогод тако постави, што лако пасти и повредити може оне који мимо тога пролазе;
6. ко из куће кроз прозор или врата на улицу проспе или избаци што повредити или испрљати може оне који мимо тога пролазе;
7. ко у бунар, кладенац, реку или поток, одакле појединци или општина воду пију, штогод проспе или баци, чиме би се вода опоганила, или би тамо стоку појио, као и онај који би у текућој кроз село или варош у води нечисте ствари квасио или прао тако да се људи њоме служити не могу;

поступања са отпадом на начин који обезбеђује најмањи ризик по здравље људи и животну средину. Када се изда дозвола, на сакупљача отпада се не може применити чл. 207 ст. 5 КЗ РС који прописује кривично дело утаје (ко туђу покретну ствар коју је нашао или до које је случајно дошао противправно присвоји у намери да себи или другом прибави имовинску корист, казниће се новчаном казном или затвором до једне године). *Стратегија управљања отпадом за период 2010-2019. године.*

⁸ *Криминални (Казнитељни) законик за Књажество Србију из 1860. године*
<http://www.smrtnakazna.rs/Portals/0/SrbijaPropisi/Kaznitelni%20zakonik%201860.pdf>
приступ: 15.1.2018.

8. ко на улицу онде, где се чистоћа изискује, помије, ђубре или ма какву другу нечистоћу проспе или баци, или такву пред туђом кућом или вратима, или на другом јавном месту остави;
9. ко своју кућу, авлију, дућан или радилиште нечисто држи, и на опомену полицијске власти или ноћнога служитеља не почисти;
10. ко пред својом кућом, дућаном или плацем локве и баре на опомену испунио не би;
11. ко се по сокаку камењем или се другим чиме опасним баца;
12. ко камење, дрва или какву нечистоћу у кућу или авлију убаци;
13. мајстори, који правећи или оправљајући какву зграду са сокака пропусти поставити напољу знак, по коме би се мимопролазећи од могућих повреда чувати знали;
14. ко материјал за грађење куће или какве друге зграде ноћу на улици остави, или би темељ или друге рупе ископао па би пропустио то место ноћу фењером осветлити или заградити, како би се мимопролазећи чувати могли;
15. ко би капијом, бурадима, сандуцима или другим стварима улицу или пут закрчио да други проћи не могу, или би у вароши ноћу такво на улици оставио;
16. механџија који би кола путничка, од којих се газда или стока теглећа код њега храни, на сокаку ноћу оставио;
17. колари, ковачи, качари који у вароши или кола или бурад ноћу на улици оставе;
18. ко без дозволе власти полицијске у вароши кућу или другу какву зграду подиже, или пошто је развалио и изнова оправља, означену линију не држи, или басамак или приземне прозоре на сокак испушта. Поред казни, и радња ће се зауставити или порушити, уколико прелази линију или правило зидања у варошима;
19. ко трошну кућу или другу какву зграду која је паду склона, на опомену полицијске власти не сруши или не утврди;
20. мајстори који правећи какву зграду скеле добро не утврде, него се ове сруше, или копајући темељ или бунар земљу са стране не подупире, него се ова сурва, без на то што нико повређен није;
21. они који са ватром раде, као што су ковачи, шлосери, сапуниције, лончари и њима слични, који по пропису полицијске власти своје новоподижуће радилиште од ватре не осигурају, или старо не поправе. Док не испуне прописе и наредбе власти да се осигурају од пожара, може им се забранити рад на том месту и у тим стајама;
22. ко у вароши својој дрвени оцак на опомену другима од тврдог материјала не замени, као и ко свој дрвени кров не промени, ако по месту где се налази, има сумњу да се упалити може;
23. ко свој оцак или гвоздену цев од оцака или пећи, које напоље изводи, не изведе онако како му полиција ради нужне безбедности закаже;
24. ко свој оцак на време не почисти, па се овај запали. Но ако се у овоме случају докаже да је оцачар долазио, па га је власник одбио, да се казни у новцу тридесет талира;

25. оџачар који је позван да оџак очисти па не дође, и оџак се запали. За сам недолазак када се позове, платиће један до три цванџика;
26. ко на тавану, сенару (огњишту) или таквом месту, где се лако запаљиве ствари налазе, свећу без фењера, или угарак, или запаљену цигарету или уопште ватру без заклона носи. Исто тако ко врући неугашени пепео на таква места однесе;
27. ко мангла с ватром на улици држи када ветар дува;
28. ко огњиште прави, или сено онде слаже, где је полиџија забранила;
29. ко запали ливаду близу шуме, ограде, сеника, усева, откуда се лако пожар и ватра створити може. Исто тако и ко у вароши, у авлији или на улици сметлиште или ђубре запали, без обзира на то што није било пожара;
30. ко се при томе што се ватра појавила појави као задужен за то, а без довољног разлога неће да ради што му је наређено;
31. ко не би справе за гашење ватре по наредби полиџије у свако време у приправности држао;
32. фишекџије, барутџије, и они који с барутом, тргују, ако се усуде већу количину барута у дућану да држе него што су им полиџијске власти по договору то дозволиле. Исто тако, ако остали барут или фишеке у особено безопасним лагумима не држе;
33. ко упрегнута кола воловска или коњска без сваког надзора на соџаку остави;
34. ко улазећи у варош или по вароши идући, или излазећи из вароши, или прелазећи преко ђуприје, пусти упрегнута кола коњска или воловска да сама иду;

Онај коме се по овоме заповеда да што учини, ако не би то ни по издржаној казни извршио, а ствар не би одгађање трпела, полиџија ће власти на рачун кривца наредити да се опасност одмах отклони.

Законописац даље прописује да се онај ко у заказано полиџијско време и на опомену испред своје куће, дућана, радилишта, или плаца не почисти и сметлиште не однесе, да се казни у новцу од једног до шест цванџика. Газда кућевни одговара за чистоћу, а онај нека се равна са својим слугама и укућанима (чл. 330).

Веома блага новчана казна од три цванџика до три талира била је прописана противу родитеља који на свом, или тудора који на повереном му детету пропусти у одређено време кравље богиње да калами (чл. 331).

Међутим, већ у следећем члану Законика (чл. 332) прописане су теже казне, и то у новцу од једног до двадесет талира или затвором до петнаест дана:

1. свако ко осим леџара, кравље богиње на децу калами, или се са каламљење деце узима материја;
2. ко на домаћем псу или другој домаћој животињи знаке беснила примети, па ову одмах не убије, или добро не затвори, и месну полиџијску власт о томе не обавести;
3. домаћин, који какву год преносиву болест на укућанима или домаћој стоџи примети, па о овоме месну полиџијску власт не извести;
4. ко при појавившој се каквој редњи, изасланом леџару затаји и не каже болесника или марвинче од редње да је болесно;

5. ко од марвинчета, које је од заразне болести угинуло, без дозволе полицијске власти месо или кожу прода;
6. ко из места, где заразна сточна болест влада, у здраво место млеко, сир, месо, коже или шта друго без допуштења полицијске власти пренесе, у ком случају губи и оно што је пренео. Ако би у овоме описани поступци зле последице са собом повукли кривац се може казнити до тридесет дана затвора, а по мери кривице и причињеног зла следствено предати на суд на осуду;

У случајевима под бројем 5 и 6 продате заразне ствари одузеће се од купца и њему ће се новац повратити ако за то није знао, а ако је пак знао онда губи оно што је платио, а ствари ће се уништити.

У чл. 333 је било предвиђено да се казни новчано од три цванцика до три талира, или затвором од једног до три дана или бојем до десет удараца:

1. ко незрело воће или бостан продаје;
2. млекари који у млеко воду сипају.

У првом случају незрело воће одузеће се и бацити, а за продато незрело воће или бостан узете новце продавац ће повратити. У другом случају млеко ће се просути, и за продато млеко продавац ће такође новце повратити.

Према чл. 334 прописано је да се казни у новцу од десет до тридесет талира или затвором до тридесет дана онај који отровне ствари и лекове без дозволе полицијске власти држи и продаје. Отровне ствари и лекови одузеће се и продати за рачун државне касе. Осим тога, ако је онај такве ствари продавао и ако су отуда зле последице настале кривац да се преда суду.

У чл. 335 прописано је да се казни у новцу до десет талира или бојем до петнаест удараца:

1. ко у води рибу трује, као и онај, ко кварну у трулеж прелазећу рибу или тровану рибу продаје. За продану рибу новце да врати купцу, а риба да му се одузме и баци;
2. ко у сред вароши, или на текућој води изнад вароши или села свиње у обору држи, пак тако да их не би на прву опомену уклонио;
3. ко без дозволе дивљег вредноснога звера држи;
4. коме је дозвољено дивљег вредноснога звера држати, ако га с нужном предострожношћу не држи;
5. ко псето, или другу кућевну животињу која уједа, боде или ногом бије, са нужном предострожношћу не чува, него ова повреду коме нанесе.

Ако би у случајевима под бројем 3, 4. и 5. означеним, дивља звер или кућевна животиња коме повреду нанела, кривац поред казни да повређеном и сву видарину плати, а животиња се мора одмах убити или уклонити. Ако би повреда опасна или смртоносна била, кривац да се преда суду, уколико се то према чл. 180 у кривицу урачунати може; али ако се докаже да је повређени животињу сам дражио, и причинио да га је повредила, онда господар неће одговарати.

У чл. 336 да се казни у новцу од једног до шест цванцика који у вароши своју стоку: краву, вола, коња, свињу, козе и слично пусти, да се дању или ноћу по улици скита на досаду општине, а поред тога штету, коју би таква животиња коме причинила, да плати.

У чл. 337 новчаном казном од једног до пет талира да се казни онај који би се усудио стоку у вароши на сокаку клати, као и механције и приватници, којима је дозвољено стоку за своје потребе у својој авлији клати, ако авлију одмах од дроба не очисте.

Кривични законик РС из 2005. године

После периода од скоро сто педесет година касније, у Србији је 2005. године прописано и усвојено *ново* кривично законодавство, које је, пре свега, означило потпуно издвајање малолетничког кривичног законодавства од кривичног законодавства по коме се поступа у односу на пунолетне извршиоце кривичних дела. Посебни део Кривичног законика, дакле материјалног кривичног законодавства, примењује се према свим учиниоцима кривичних дела, осим ако нормама Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица није другачије прописано.

У номотехничком смислу, осим јасног језичког разликовања, оно што је било предмет поређења начина нормирања у једном и у другом кривичноматеријалном пропису, односи се на групне заштитне објекте којима се штите сигурност живота и здравља људи и животиња и о чистоћи.

Из описа преговарачког поглавља 27 јасно проистиче да је битно посматрати норме из следећих глава Законика: гл. XXIII Кривична дела против здравља људи, гл. XXIV Кривична дела против животне средине, гл. XXV Кривична дела против опште сигурности људи и имовине.

Пажљивим упознавањем са описом бића кривичних дела у наведеним главама Законика, уочљиво је да смисао, стварни садржај и опсег инкриминација нису умногоме различити од оних које су биле обухваћене Криминалним (Казнитељним) Закоником из 1860. године, као на пример непрописно и неправилно извођење грађевинских радова (чл. 281 КЗ РС), или/и које у потпуности одражавају садашња савремена достигнућа, на пример: злоупотреба телекомуникационих знакова (чл. 284 КЗ РС) и неовлашћено прибављање и угрожавање безбедности нуклеарног материјала (чл. 287 КЗ РС).

Упознавање правног наслеђа из прошлости у српском праву неопходно је како би се с пажњом и упорношћу осавремењивао сав већ постигнути опсег нормирања оних понашања која представљају нарушавање или угрожавање, модерним речником исказано, квалитета живота људи. То је категорија која се мери, данас, на тлу Европе сасвим егзактним показатељима, и индексима, који јасно указују на степен развика једног друштва. Постоји више страна квалитета живота, које се одвојено сагледавају и мере. Оне се могу односити на: здравствени статус; посао и животну равнотежу; образовање и вештине; социјалне везе; учешће у друштвеном животу и управљање; квалитет животне средине; личну сигурност; и, субјективну добробит.

Архаичност језика, опис појединачних поступака који се данас посматрају као превазиђени, али у ондашњем контексту неопходни, ипак нас не смеју одвратити од нечега што је поуздано и увек применљиво из правног наслеђа код нас. Истовремено, занемаривање тих сазнања довело би до необјективног приступа

садашњости, која је само и увек одраз прошлих сазнања и искустава људи да нормирају – забране/дозволе појединачна поступања.

Резиме

У раду аутори настоје да анализирају спону између садашњих и прошлих кривичноправних решења у области сигурности живота и здравља људи и животиња и о чистоћи у Србији. Своја размишљања отпочињу описом концепта људских права и њиховог разумевања. Слобода треба да обухвати слободу: мисли, савести, вероисповести, изражавања. Затим, људска права треба да омогуће свим људима једнакост у заштити од дискриминације у уживању људских права, као што је постизање пуне равноправности жена и мушкараца. Солидарност обједињује економска и социјална права, као што су: социјална сигурност, поштена накнада за рад, одговарајући стандард живота и здравља и доступност образовања. На основу наведених принципа и садржаја њиховог досега, људска права подељена су у пет категорија: политичка, грађанска, економска, социјална и културна људска права. Ова права су нормирана Универзалном декларацијом о људским правима, као и у два пакта, па заједно чине Повељу људских права. Потом дотичу нова питања приступања Србије Европској унији и отварање поглавља 27 *Животна средина*. Осим норми кривичног законодавства којима се штити човекова околина и здравље људи и животиња, у Србији је донет већи број докумената: закона, стратегија, правилника, који регулишу питања отпада. У *Стратегији управљања отпадом за период 2010-2019. године*, у Србији, прописано је да дугорочна стратегија Републике Србије у области заштите животне средине подразумева побољшање квалитета живота становништва осигуравањем жељених услова животне средине и очувањем природе засноване на одрживом управљању животном средином. Осим овог документа, Србија је донела и *Закон о управљању отпадом*. Затим указују на појединачне инкриминације из Кривичног (Казнитељног) законика из 1860, као и Кривичног законика РС из 2005. године, у области сигурности живота и здравља људи и животиња и о чистоћи. Аутори настоје да укажу на значај тих првих инкриминација, и њихову јасну перспективност у односу на садашње доба.

Summary

HISTORICAL AND LEGAL LEGACY OF STANDARDIZATION OF SAFETY OF LIFE AND HEALTH OF HUMANS AND ANIMALS AND SANITATION IN SERBIA

In this paper, the authors tend to analyze the bond between present and past criminal law solutions in the area of safety of life and health of humans and animals and sanitation in Serbia. They start their elaboration with a description of the concept of human rights and their understanding. Freedom should encompass the freedom of: thought, conscience, religion and expression. Moreover, human rights should provide all humans equal rights in protection from discrimination and enjoyment of human rights, such as the achievement of full equality between men and women. Solidarity encompasses economic and social rights, such as: social security, fair compensation for work, adequate standard of living and health and access to education. On the basis of the principles mentioned here and the content of their reach, human rights are divided into five categories: politic, civil, economic, social and cultural human rights. These rights are standardized by the Universal Declaration on Human Rights, as well as by two Pacts that altogether form the Charter of Human Rights. They also address new issues of Serbia's accession to the European Union and the opening of chapter 27 on *Environmental protection*. Apart from the norms of criminal legislation that protect human environment and health of humans and animals, a large number of documents have been adopted in Serbia including: laws, strategies and rulebooks that regulate the issues of waste management. In the *Strategy for waste management in the period from 2010-2019* in Serbia, it is stipulated that the long-term strategy of the Republic of Serbia in the field of environmental protection implies improvement of the quality of life of citizens by ensuring the desired conditions of the environment and conservation of nature based on sustainable management of the environment. Apart from this document, Serbia has passed the *Law on Waste Management*. The authors then indicate to individual incriminations from the Criminal Code from 1860 and the Criminal Code of the RS from 2005 in the area of safety of life and health of humans and animals and on sanitation. The authors tend to point out the importance of these initial incriminations, and their clear prospects in relation to the present times.